

**VU, LLTI IR LMTA ETNOLOGIJOS DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO
SANDAS**

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka), kodas	Institucija	Padalinys
BALTŲ RELIGIJA IR MITOLOGIJA	07H	LLTI	Sąskaitinės tautosakos skyrius
Studijų būdas	Valandų skaičius	Studijų būdas	Valandų skaičius
paskaitos:	10	konsultacijos:	10
savarankiškas darbas:	170	seminarai:	10
Kreditų skaičius:	7,5		
Dalyko anotacija			
<p>Dalyko tikslas</p> <p>Dalyko studijų objektas – baltų religija ir mitologija. Kurse siekiama supažindinti su baltų religijos ir mitologijos bendriausiais bruožais, specifika, raidos ypatumais. Ypatingas dėmesys skiriamas istoriniams šaltiniams, kurie įvertinami kritiškai, pasiremiant patikimumo ir autentiškumo kriterijais. Į šių šaltinių visumą pažvelgiama diachroniniu aspektu, studijuojami reikšmingiausi iš jų. Supažindinama su baltų panteonu, aukščiausio ir žemesnio rango dievybėmis, taip pat ir su „žemesniosios mitologijos“ būtybėmis. Svarbi dalyko studijų tema – baltų mitinis pasaulėvaizdis, jo dėmenys, kurių pagrindu atliekamos mitinio pasaulio modelio rekonstrukcijos. Siekiama atskleisti baltų religijos ir mitologijos savitumą tarptautiniame kontekste ir jos sąsajas su kitų tautų mitologinėmis tradicijomis. Pabrėžiama baltų mitologijos duomenų reikšmė atkuriant indoeuropiečių dvasinę kultūrą, taip pat – lyginamiesiems senųjų religijų tyrinėjimams.</p>			
<p>Dalyko siekiniai ir kompetencijos:</p> <p>Siekiama supažindinti su baltų religija ir mitologija kaip savita sistema, suvokti tarp tos sistemos komponentų egzistuojančius ryšius, jų logiką, orientuotis baltų religijos ir mitologijos mokslinių tyrimų srityje, įvertinti jų indėlį į šią mokslo sferą, svarbiausius mokslinius atradimus, hipotezes. Gilinantis į baltų religijos ir mitologijos šaltinius, gebėti suvokti jų gausą, įvairovę, įvairiapusiškumą, taip pat vertę ir patikimumą.</p>			
<p>Kurso turinys:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rašytiniai baltų religijos ir mitologijos šaltiniai: reikšmingiausi veikalai ir jų autoriai, laikotarpis, tematika. Patikimumo problema. 2. Tautosaka, etnografija, jų kaip baltų religijos ir mitologijos šaltinių vaidmuo. Mitologijos relikvai šio pobūdžio šaltiniuose. 3. Baltų religijos ir mitologijos tyrimai: ryškiausi autoriai, jų darbai, pagrindiniai tyrimo metodai, indėlis į mokslo sritį. 4. Sovijaus mitas: turinys, religinė reikšmė. 5. XIII a. istorinių šaltinių dievai („Ipatijaus metraščio“ ir „Malalos kronikos“ intarpo): minimi teonimai, jų prasmė. 6. Šventaragio legenda: turinys, religinė reikšmė. 7. Gedimino sapnas: legendos turinys, ją liudijantys istoriniai šaltiniai. 8. XV ir XVI a. „dievų sąrašai“ („Sūduvių knygelė“, Jono Maleckio-Sandeckio, Jono Lasickio veikalai): dievavardžiai, funkcijos. 9. Mitinis pasaulio modelis, jo dėmenys. Tarpininkai tarp pasaulio sferų (dangaus, žemės, požemio). 10. Panteonas. Lietuvių dievų hierarchija (pasiremiant Petro Dusburgiečio, Simono Grunau veikalais). Romuva ir jos dievų trejybė. 11. Žodžio <i>Dievas</i> reikšmė ir etimologija. Perkūnas, jo vaizdinys, pagrindinės funkcijos. 12. Dangaus šviesuliai: saulė, mėnuo ir jų mitinė pasaulėvoka. 13. Vėjas, su šia stichija susiję mitiniai personažai. 14. Aitvaras ir kaukai: ypatybės, tarpusavio santykis. 15. Laima (Dalia), Laumė, ragana: vaizdiniai, veikla ir funkcijos. 16. Namų ugnies deivė Gabija: vardas, ypatumai. 			

<p>17. Žemė, jos gerbimo reiškiniai. Žemyna.</p> <p>18. Požemio ir mirusiųjų pasaulis: pomirtinė „kelionė“, mirusiojo sielos įvardijimas. Velnias.</p>	
Literatūra	
<p>Pagrindinė literatūra:</p> <ol style="list-style-type: none"> Jonas Balys. <i>Raštai</i>, parengė Rita Repšienė, t. I – 1998, t. II – 2000. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. <i>Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai</i>, sudarė Norbertas Vėlius, t. I – 1996, t. II – 2001, t. III – 2003, t. IV – 2005. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Gintaras Beresnevičius. <i>Dausos</i>. Klaipėda: Gimtinė / Taura, 1990. Gintaras Beresnevičius. <i>Baltų religinės reformos</i>. Vilnius: Taura, 1995. Marija Gimbutienė. <i>Baltai priešistoriniais laikais</i>. Vilnius: Mokslo, 1985. Algirdas Julius Greimas. <i>Tautos atminties beiėškant: Apie dievus ir žmones</i>. Vilnius.– Chicago: Mokslo, 1990. Nijolė Laurinkienė. Senovės lietuvių dievas Perkūnas: kalboje, tautosakoje, istoriniuose šaltiniuose, <i>Tautosakos darbai</i>, [t.] IV (XI). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996. Dainius Razauskas. <i>Vėjūkas: Lietuvių vėjo demono vardo ir įvaizdžio rekonstrukcija, atsižvelgiant į vieną skitų atitikmenį (osetinu wæjug / wæjyg)</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. Vladimir Toporov. <i>Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai</i>, sudarė Nikolai Mikhailov. Vilnius: Aidai, 2000. Daiva Vaitkevičienė. <i>Ugnies metaforos</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001. Norbertas Vėlius. <i>Mitinės lietuvių sakmių būtybės</i>. Vilnius: Vaga, 1977. Norbertas Vėlius. <i>Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis</i>. Vilnius: Vaga, 1987. <p>Papildoma literatūra:</p> <ol style="list-style-type: none"> Rimantas Balsys. <i>Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos iki prietaro</i>. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2010. Gintaras Beresnevičius. <i>Lietuvių mitologija ir religija: sisteminė studija</i>. Vilnius: Tyto alba, 2004. Gintaras Beresnevičius. <i>Trumpas lietuvių ir prūsų mitologijos žodynas</i>. Vilnius: Aidai, 2001. Marija Gimbutienė. <i>Senoji Europa</i>. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996. Nijolė Laurinkienė. <i>Žemyna ir jos mitinis pasaulis</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013. <i>Lietuvių mitologija</i>, t. 1. – 1995, t. 2 – 1997, t. 3 – 2004. Vilnius: Mintis. Dainius Razauskas-Daukintas. <i>Krosnis mitologijoje</i>. Vilnius: Aidai, 2011. Pēteris Šmitas. <i>Latvių mitologija</i>, Vilnius: Aidai, 2004. 	
Konsultuojantys dėstytojai: vardas, pavardė, mokslo laipsnis	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Nijolė Laurinkienė habil. dr.	<p>Monografija</p> <p>N. Laurinkienė. <i>Žemyna ir jos mitinis pasaulis</i>, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013. – 502 p.</p> <p>Mokslo straipsniai</p> <p>1.N. Laurinkienė. Stones-Goddesses in Granaries, translated from Lithuanian by Ieva Čekuolytė, <i>Archaeologia Baltica: Archaeology, Religion, and Folklore in the Baltic Sea Region</i>, ed. by Daiva Vaitkevičienė and Vykintas Vaitkevičius</p>

<p>Dainius Razauskas, dr.</p>	<p>(<i>Archaeologia Baltica</i>, 15), Klaipėda: Klaipėda University Press, 2011, p. 56–60.</p> <p>2. N. Lauurinkene. Литовская <i>morė</i> и её связь с ритуалами возобновления вегетации, перевод с литовского М. Романовой, <i>Salix Sonora: памяти Николая Михайлова</i>, Москва: Пробел, 2011, p. 160–179.</p> <p>3. N. Laurinkienė. Alus – apeiginis baltų gėrimas, <i>Tautosakos darbai</i>, 2012, [t.] 43, p.15–32.</p> <p>4. N. Laurinkienė. Kas toji Užgavėnių Morė? <i>Liaudies kultūra</i>, 2012, nr.1, p. 20–32.</p> <p>5. N. Laurinkienė. Lietuvių deivė Krūminė ir jos atšvaitai slavų tradicijose, <i>Baltai ir slavai: dvasinių kultūrų sankirtos = Балты и славяне: пересечения духовных культур</i>, Vilnius: Versmė, 2014, p. 306–325.</p> <p>6. N. Laurinkienė. Alus, <i>Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija</i>, sudarytoja Vida Savoniakaitė, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011, p. 25–28.</p> <p>7. N. Laurinkienė. Žemyna – žemė ir deivė, <i>Tautosakos darbai</i>, 2012, [t.] 44, p. 17–29.</p> <p>8. N. Laurinkienė. Šv. Jurgis ir jo pirmtakai, <i>Sakralieji baltų kultūros aspektai</i>, (<i>Senovės baltų kultūra</i>, 9), sudarė E. Usačiovaitė, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 176–190.</p> <p>9. N. Lauurinkene. Концепция сезонного отмыкания и замыкания земли в балтийской традиции, перевод с литовского М. Романовой, <i>Studia Mythologica Slavica</i>, XVIII, 2015, p. 51–60.</p> <p>Šaltinių publikacija Rugiapjūtė: svečias, jievaras, vainikas. Tautosaka ir etnografija, įvadą parašė Nijolė Laurinkienė, parengė Rita Balkutė ir Nijolė Laurinkienė, <i>Tautosakos darbai</i>, 2012, [t.] 44, p. 207–233.</p> <p>Studija, monografija</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. D. Razauskas-Daukintas. <i>Visi dievai: „panteono“ sąvokos kilmė, pirminis turinys ir lietuviškas atitikmuo</i> [Sovijaus studijų ir monografijų serija]. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2016. 2. D. Razauskas-Daukintas. <i>Krosnis mitologijoje</i>. Vilnius: Aidai, 2011. – 388 p. <p>Mokslo straipsniai</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. D. Razauskas. Maironio Dievas, pomirtinis likimas, sapnai ir veršio malda. Maironis – praamžės tradicijos dainius, <i>Liaudies kultūra</i>, 2015, Nr. 6 (165), p. 7–19. 2. D. Razauskas. Kalbančios, dainuojančios upės. Maironis – praamžės tradicijos dainius, <i>Liaudies kultūra</i>, 2015, Nr. 4 (163), p. 15–20. 3. D. Razauskas. Dausų regėtojas. Maironis – praamžės tradicijos dainius, <i>Liaudies kultūra</i>, 2015, Nr. 3 (162), p. 18–30. 4. D. Razauskas. Mitiniai vaizdiniai Donelaičio „Metuose“: pirmosios dvylika eilučių, <i>Liaudies kultūra</i>, 2014, Nr. 5 (158), p. 32–44.
-----------------------------------	--

	<p>5. D. Razauskas. Lietuviškoji laimės samprata. <i>Liaudies kultūra</i>, 2014, Nr. 3 (156), p. 9–22.</p> <p>6. Д. Разаускас. Символика рыбы в связи с верхним миром: небесные светила и атмосферные явления. <i>Балто-славянские исследования XIX</i>, М., СПб.: Нестор-История, 2014, с. 431–461.</p> <p>7. D. Razauskas. Maironis ir senoji tradicija, <i>Liaudies kultūra</i>, 2013, Nr. 2, p. 11–25.</p> <p>8. D. Razauskas. Dieviškoji daina, <i>Liaudies kultūra</i>, 2013, Nr. 3, p. 11–17.</p> <p>9. D. Razauskas. Maironio mįslė, <i>Literatūra</i>, 2013, Nr. 55 (1), p. 18–26.</p> <p>10. D. Razauskas. Filosofai, poetai ir raganos, <i>Religija ir kultūra</i>, XII. Vilnius: VU, 2013, p. 78–96.</p> <p>11. D. Razauskas. Gediminaičių stulpai simbolikos požiūriu, <i>Liaudies kultūra</i>, 2014, Nr. 1, p. 31–55.</p> <p>12. D. Razauskas. Lietuviškoji laimės samprata, <i>Liaudies kultūra</i>, 2014, Nr. 3, p. 9–22.</p> <p>13. D. Razauskas. Balvonas: skolinys ar veldinys? <i>Baltai ir slavai: dvasinių kultūrų sankirtos</i>. Vilnius: Versmė, 2014, p. 115–131.</p> <p>14. D. Razauskas. Lietuvių panteonas, <i>Sovijus: Tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>, II/1. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2014, p. 14–33.</p>
--	--

Patvirtinta VU, LLTI ir LMTA etnologijos doktorantūros komiteto 2016 m. kovo 31 d. posėdyje, protokolo Nr. R6-3

Doktorantūros komiteto pirmininkė

dr. Daiva Vaitkevičienė